

Yttrande över betänkandet Kunskap för alla – nya läroplaner med fokus på undervisning och lärande (SOU 2025:19)

Med cirka 110 000 medlemmar är Friluftsrämjandet en av Sveriges största friluftsförbund. Sedan 1892 har vi främjat friluftslivet, stärkt folkhälsan och värnat allemansrätten, bland annat genom en bred skolverksamhet.

Bakgrund och sammanfattning

Flera rapporter visar att stillasittandet bland unga ökar¹, att trivseln i skolan minskar² och att ungas kontakt med naturen minskar³. Det finns samtidigt numera rikligt med forskning som visar att utomhusundervisning har positiva effekter på elevers lärande och hälsa⁴ samt undersökningar som visar att en majoritet av lärarna önskar vara mer utomhus med eleverna⁵. Omvärldsläget har även aktualiserat behovet av civilförsvar och krisberedskap. Sammantaget gör denna utveckling att skrivelser om utomhusundervisning och naturkontakt i olika delar av läroplanen är högst relevanta.

Friluftsrämjandet ser positivt på betänkandets ambition att stärka kunskapsuppdraget och lärarens ledarskap i undervisningen. Vi vill understryka vikten av att utomhusundervisning och friluftsliv inte nedprioriteras i de föreslagna förändringarna av läroplanerna, utan tvärtom stärks. Vi ser också goda möjligheter att integrera friluftsliv och krisberedskap.

Friluftsrämjandet föreslår därför tydligare skrivningar i läroplanens inledande delar och kursplaner om utomhusundervisning, vistelse i naturmiljöer, friluftsdagar och krisberedskap.

¹ Raustorp 2019. Comparisons of pedometer-determined weekday physical activity among Swedish school children and adolescents in 2000 and 2017 showed the highest reductions in adolescents - Raustorp - 2019 - Acta Paediatrica - Wiley Online Library. Göteborgs universitet 2018.

² Folkhälsomyndigheten 2023. Skolbarns hälsovanor i Sverige 2021-22 Nationella resultat

³ Folkhälsomyndigheten 2019. Miljöhälsorapport 2021 – Barns miljörelaterade hälsa — Folkhälsomyndigheten

⁴ Szczepanski 2018. Klassrum med himlen som tak : en kunskapsöversikt om vad utomhusundervisning betyder för lärande i grundskolan. Linköpings universitet.

⁵ Friluftsrämjandet 2024. Mer-tid-ute---rapport.pdf

Vetenskapligt stöd för utomhusundervisning

Det finns idag en mängd forskning, skandinavisk⁶ och internationell⁷, som visar på fördelar med utomhusundervisning och vistelse i naturen. Exempel på bevisade effekter:

- Bidrar till förbättrade skolprestationer och koncentrationsförmåga.
- Främjar fysisk aktivitet och psykisk hälsa.
- Utvecklar elevers kreativitet, samarbetsförmåga och ansvarstagande.
- Leder till ökad motivation och engagemang i lärandet.

Noterbart är att flera av de länder som återfinns högt i ranking över skolresultat (t ex PISA), har tydligare skrivningar kring uteundervisning i skolans styrdokument och större satsningar inom utomhuspedagogik än vad Sverige har. Exempel på det är Finlands omgivningslära i grundskolan, Danmarks utbildning och forskning kring Udeskole samt Singapores tydliga satsningar genom bland annat enheten Outdoor Adventure Learning (OAL) vid deras Ministry of Education.

Uteundervisning bör således lyftas fram som en del av en undervisning som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, i enlighet med skollagens krav.

Friluftsförskolans synpunkter

1. Övergripande synpunkter

Friluftsförskolan instämmer i utredningens övergripande mål att stärka kunskapsuppdraget och lärarens roll i undervisningen. Vi delar också synen på vikten av undervisning baserad på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Samtidigt noterar vi att betänkandet saknar tydliga skrivningar om uteundervisning, i synnerhet i de högre årskurserna, utöver de befintliga i ämnet idrott och hälsa. Vi ser en risk att detta leder till att skolor nedprioriterar undervisning i naturmiljöer, trots dokumenterade positiva effekter på elevernas lärande, hälsa och motivation.

Vi ser även en risk att lärarledd undervisning främst tolkas som klassrumsundervisning, och att detta kan minska skolors benägenhet att använda utomhusmiljöer som lärmiljö.

Betänkandets delar om implementering och fortbildning i stycke 10.2 välkomnas. I ett sådant framtida arbete bör utbildningsinsatser inom utomhuspedagogik och friluftsliv utgöra en naturlig del.

2. Friluftsliv och utomhusundervisning i nuvarande läroplan och betänkandet

Friluftsförskolan konstaterar att betänkandet fortsatt inkluderar friluftsliv och utevistelse i ämnet idrott och hälsa (avsnitt 6.1.5). Detta är positivt, men vi noterar samtidigt att det inte finns någon förstärkning eller utveckling av utomhusundervisning som en del av övriga ämnen eller som en generell undervisningsstrategi. Det finns därmed en risk att skolorna

⁶ Szczepanski et al. [Publication List - LiU Electronic Press](#)

⁷ Mann et al. 2022. [Getting Out of the Classroom and Into Nature: A Systematic Review of Nature-Specific Outdoor Learning on School Children's Learning and Development - PubMed](#)

fortsätter att uppfatta utomhusundervisning som något isolerat till ämnet idrott och hälsa, istället för att se det som en del av skolans hela pedagogiska uppdrag.

Begreppet fältstudier förekommer i kursplanerna för biologi och geografi, men utgör i praktiken oftast en mycket liten del av dagens undervisning i dessa ämnen. Här krävs tydligare och utökade skrivningar för att visa på vikten av undervisning i naturmiljöer, för att elever ska få en bättre förståelse för det teoretiska stoff som presenteras i skolan.

Begreppet närmiljö förekommer i enstaka delar av läroplanstexten för fritidshemmet och årskurs 1-3. Vi ser ett stort behov av att utöka denna typ av skrivningar även för högre årskurser.

3. Friluftsliv, totalförsvar och beredskap

I avsnitt 9.2 i betänkandet står det:

“Kunskaper om totalförsvar har en naturlig plats i ämnet samhällskunskap, men även andra aspekter av området kan behöva uppmärksammas. Därför bör det vid framtagandet av nya kursplaner analyseras och övervägas om relaterade skrivningar även ska tas fram i företrädesvis kursplanerna i idrott och hälsa, teknik samt hem- och konsumentkunskap.”

Friluftsfrämjandet ser positivt på nya skrivningar om krisberedskap, med fördel i ovan nämnda ämnen. Utomhuspedagogik och friluftsliv också kan utgöra en värdefull arena för undervisning om totalförsvar och krisberedskap, i enlighet med betänkandets förslag om att stärka kunskapsområdet i samhällskunskap. Genom att koppla praktiska moment i friluftsliv – såsom orientering, första hjälpen och att klara sig i naturen till undervisningen om totalförsvar kan skolan på ett konkret stärka elevernas självständighet och beredskap.

Friluftsfrämjandets förslag

1. Läroplanens inledande delar

- under Skolans uppdrag

Lägg till skrivning om att skolan ska erbjuda eleverna olika former av friluftsliv och naturupplevelser i närområdet, genom friluftsdagar och inslag av utevistelse i den vanliga undervisningen.

- under avsnitt 2.2 Kunskaper

Lägg till skrivning om att läraren ska organisera undervisningen så att eleven återkommande får möta olika lärmiljöer, inklusive natur- och kulturmiljöer, för att främja elevens rörelse, lärande och känsla av sammanhang.

2. Kursplanerna

Lägg till skrivningar i relevanta ämnen om utomhusundervisning som en del av undervisningen för att stödja lärande och hälsa. Uteundervisning kan med rätt kompetens bedrivas i alla skolämnen. Exakt vilka ämnen som ska prioriteras kan utredas vidare. Friluftsfrämjandet ser (förutom idrott och hälsa) biologi, kemi, geografi, historia, svenska, matematik, bild och hem- och konsumentkunskap som särskilt relevanta.

Lägg till skrivningar om beredskap enligt avsnitt 9.2 i betänkandet.

3. Återinför obligatoriska friluftsdagar

Friluftsfrämjandet föreslår att regeringen återinför obligatoriska friluftsdagar i grundskolan, som återfanns i läroplanerna före Lpo94. Obligatoriska friluftsdagar säkerställer att alla elever får inblick i friluftsliv och bekanta sig med naturmiljöer i närområdet. De kan också främja ett strukturerat och ämnesövergripande arbete på skolorna och bidra till skolans uppdrag att främja rörelse och hälsa hos barn och unga. Antalet friluftsdagar i svenska skolor har succesivt minskar under årens lopp, visar undersökningar.

4. Implementering

Att regeringen vid implementeringen av de nya läroplanerna säkerställer att skolor ges stöd att organisera och genomföra utomhusundervisning. Med rätt kompetens kan uteundervisning innebära en bättre arbetsmiljö inte bara för elever, utan även för personal i skolan, utan att leda till ökad arbetsbelastning.

I detta ärende har följande personer deltagit:

Kristina Ljungros, generalsekreterare för Friluftsfrämjandet, Pontus Björkman och Max Wejstorp, sakkunniga på Friluftsfrämjandet, Anders Szczepanski, ass prof Outdoor Education, Linköpings universitet och Niklas Johansson, doktorand i pedagogik, Luleå tekniska universitet.

Kontakt: max.wejstorp@friluftsframjandet.se